

011002001, 61

polja

61

petar milosavljević

ИМБ. 6р. 2001

8
ИМБ. 6р.

DUH ANALIZE I STUDIOZNOSTI

Poslednjih godina govor se kod nas u glasno i razumno da su nam potrebne nove ideje i novi ljudi u literaturi koji bi sa našeg tla saopštili svoju umetničku istinu. Godine, međutim, prolaze, društvena baza dozvljava buran razvoj, menja se i progresivno i stalno, a te nove ideje i ti novi ljudi u literaturi ne dolaze, ili bar ne dolaze snagom istorijske neminovnosti. Naša savremena literatura ne tapka u mestu i ne provodi uzaduljene godine, ali njen put ne odaje stvaralački zamah koji bi plenio svinjem tokovima i naravima otkrivena, njen razvoj znatno je sporiji od našeg društvenog razvoja u celini; on zaostaje za duhovnim potrebama ljudi i sredine.

Integracijski procesi svetske literature, koji se odvijaju u okviru ideo-političkih i ekonomskih integracija, stavili su našu literaturu u izvanredno delikatan položaj. Ona je izložena svim vetrovima, klimama i uticajima; njoj su postala otvorena sva vrata i dostupne mnoge riznice. Prema mnogim savremenim literaturnim u prednosti je što nije ograničena integracijskim sferama i domenima, što može svoju interesovanja da raširai takođe dokle god hoće i dokle god može. Ali naša književna misao danas ne pozajme, na žalost, dovoljno svoje sopstvene koordinante, ne une dovoljno jasno da se odredi u prostoru i vremenu, ni prema ističnim, ni prema zapadnim sferama, ne zna uvek da se odupre uticajima i tudem joj idejama i ideologijama, ne zauzima dovoljno kritički stav prema uvezanim i svojim proizvodima. Pojedinci koji u nekim slučajevima imaju pravilan odnos i pravilan stav gube se najčešće u opštoj atmosferi, a ljudi čija stalna aktivnost čini ill treba da čini našu sadašnju književnu misao, ne uspevaju da se otmu često bujama i stihijama, da prevladeju atmosferu i da je upute sigurnijim putevima. Naša književnost se, sem toga, ne snalazi najbolje ni u sopstvenoj teoriji i praksi; nije osaznala dovoljno ni svoja postignuća ni svoje neuspese, uroke svojih uspona i promašaja, nedovoljnu vezanost za duh i progres našeg društvenog života.

Dvanaest godina radničkog samoupravljanja isvršile su kratak period da se izvrše bitne promene u psihičkom i socijalnom biću na šeg savremenog čoveka, a još kratići da nadu neposrednog odjeka u književnosti. Pa ipak, novi čovek se formira u tom procesu demokratizacije koju u istorijskom razvoju unosi nove momente očuvanja i podruštavljenja ljudske jedinice, što znači unosi nov smisao i nov kvalitet u ljudsku egzistenciju. I, ako nije čudno što se nisu javile nove teme i novi motivi iz oblasti naše tekuće ludske i društvene problematike, čudno je, ipak, što se nisu pojavila otkrivenja tog procesa i tog puta, što se ne javljaju ostvarenja podstaknuta i inspirisana tim procesom i ljudskim sadržajima koje on donosi, što se taj proces nije dublje odrazio na stvaralački duh i atmosferu, na jedan kvalitetno nov odnos književnika prema svom poslu.

Ovakvo buran tok razvoja zahteva od umetnika stroge aktivistički odnos prema životu i problemima, zahteva čvrštu duhovnu i intelektualnu povezanost sa procesima i zbijanjima kojima smo danas podložni. A tog pravog ak-

tivizma, koji bi bio sadržajna komponenta i obeležje njihovih ljenosti, sem izuzetaka, našim umetnicima je nedostajalo. Oni vrlo često žive postrani od materijalnih tokova društvenog života, u velikom broju slučajeva, nisu poteckli iz tih tokova niti se, pak, njima inspiruju. Nesklad između njihove individualne problematike i problematike društvenog bića u celini, između njihovih duhovnih nivoa i njenih orijentisa, dovoljni su da stvore nesposazume i da protivurečnosti koje postoje još više potenciraju i razviju.

Kod nas se, sem toga, u raznim vidovima nastavlja stara diskusija o realističkom metodu i modernoj literaturi. Pojedini prilози toj diskusiji višestruko su do prineli da se ta problematika demokratizuje, da prodre u opštu svest ovog vremena i da mnoge probleme i pojave približi savremenom čoveku. Ali je i sama ta diskusija pokazala mnoge slabosti i nesposobnosti naše književne svesti, njenu nemoc da efikasno razgraniči pojmove i pojave i da citički problem reši u svetu istočnih i dijalektičkih argumentacija i domenima. Neka vrsta kompromisa i koegzistencije između različitih estetičkih shvatanja i vrednovanja dolazi pomalo i otuda što se nepobitnom argumentacijom nije našao pravi put. Uz velike borbe i otpore mi smo danas primili modernu literaturu, ali smo je, izgleda, primili bez rezerve i do kraja, bez kritičkog odnosa i shvatanja njene istorijske pojave. Nasuprotni duhovnoj i sadržajnoj orientaciji moderne literature, s druge strane, zadražali smo i neke oblike i vidove provincialnog senzibiliteta, kao neotklonjive ostatke duhovne zakriljalosti koja našu literaturu još uvek prati. U atmosferi koju obeležavaju te dve krajnosti put ka socijalističkim duhovnim sadržajima nije savsim jasan i vidljiv. Naša literatura, na žalost, u ovom trenutku ima vrlo mali broj ljudi koji pokušavaju da taj put nadu.

I što je najgore, zajedno s otporom prema socijalističkom realizmu, ždanovizmu, dogmatizmu i drugim oblicima izvitoperavanja socijalističke misli i prakse, kod nas se istovremeno pojavila i neka vrsta indiferentnosti prema marksističkom prilaženju pojavnama. Bežeći od tih proprih značenja, iskrivljenog socijalizma, mnogi su slobodno stvaranja iskoristili da, svesno ili nesvesno, pomodarski ili rutinski, ignorisi i zaobiđu marksističke metode. Za mnoge je to bio način da izbegnu disciplinu dijalektičkog mišljenja i da pod kapom modernih interesoivanja i modernog izraza prošverciju svoje sumnjevine proizvođe, nedonesene, pa i desničarske poglede. Tako je došlo do većeg raznimoilaženja sa našom životnom praksom: na jednoj strani delovanje raznih faktora u duhu marksističke nauke i marksističkih shvatanja, a na drugoj sumnje kombinacije raznoraznih uticaja, tendencija i uverenja, ponekad i s anarhičnim prizvukom u pozadini. Sloboda stvaranja često je shvatanja kao nepriskosoveno pravo pojedinca da mu se zborg „viših“ principa ništa ne može prebaciti uticje marksizma, kao način i kao ideologije.

Potisnuvši tako donekle marksističke metode istraživanja iz prvog plana, i to u toku jednog pozitivnog procesa u kome se izborilo za slobodu stvaranja i in-

ternacionalizaciju kulture, naša se književnost našla u situaciji da trenutno ne nalazi dovoljno snage da razrei svoje umutraštne protivrečnosti, da estetičke bitke dovede do završetka i da nade pravu orientaciju za svoje buduće poslove. Književna svest tako izgleda, ne pokazuje da može radjanjem novih ideja i novim teorijskim prodromima da impuls konkretnoj stvaralačkoj praksi, da saznavanjima protivnostenosti i veza koje sputavaju našu literaturu razrei i probudi njene latente snage da predstojecu produkciju i otkrivenja.

To nesnažanje književne misli

ni na svom sopstvenom terenu, međutim, izolovana pojava, ograničena specifičnostima književne problematike. Više nije ni novina ni smelost priznati da socijalistička misao u svetu preživljava osetnu stagnaciju. Jer što više vreme odsmiti sve je učeljivo da se teorijska socijalistička misao posle Lenjina veoma sporo razvijala, da su „krupniji teorijski prilози vrlo retki i da ih u poslednjim periodima gotovo i nema. Radi se tu o jednoj pojavi koja citički problem reši u svetu istočnih i dijalektičkih argumentacija i domenima. Neka vrsta kompromisa i koegzistencije između različitih estetičkih shvatanja i vrednovanja dolazi pomalo i otuda što se nepobitnom argumentacijom nije našao pravi put. Uz velike borbe i otpore mi smo danas primili modernu literaturu, ali smo je, izgleda, primili bez rezerve i do kraja, bez kritičkog odnosa i shvatanja njene istorijske pojave. Nasuprotni duhovnoj i sadržajnoj orientaciji moderne literature, s druge strane, zadražali smo i neke oblike i vidove provincialnog senzibiliteta, kao neotklonjive ostatke duhovne zakriljalosti koja našu literaturu još uvek prati. U atmosferi koju obeležavaju te dve krajnosti put ka socijalističkim duhovnim sadržajima nije savsim jasan i vidljiv. Naša literatura, na žalost, u ovom trenutku ima vrlo mali broj ljudi koji pokušavaju da taj put nadu.

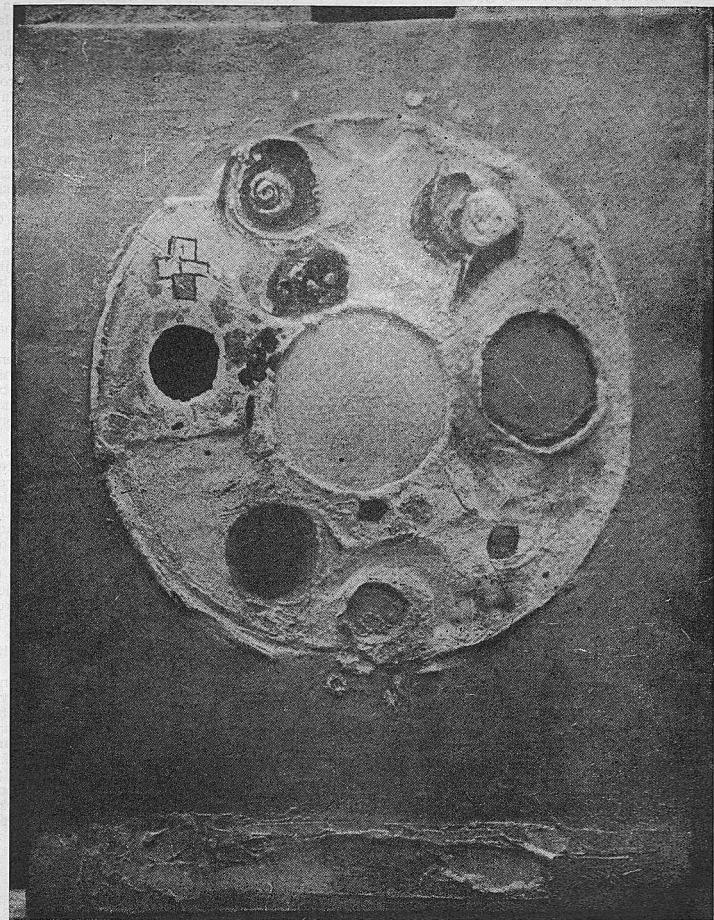
I što je najgore, zajedno s otporom prema socijalističkom realizmu, ždanovizmu, dogmatizmu i drugim oblicima izvitoperavanja socijalističke misli i prakse, kod nas se istovremeno pojavila i neka vrsta indiferentnosti prema marksističkom prilaženju pojavnama. Bežeći od tih proprih značenja, iskrivljenog socijalizma, mnogi su slobodno stvaranja iskoristili da, svesno ili nesvesno, pomodarski ili rutinski, ignorisi i zaobiđu marksističke metode. Za mnoge je to bio način da izbegnu disciplinu dijalektičkog mišljenja i da pod kapom modernih interesoivanja i modernog izraza prošverciju svoje sumnjevine proizvođe, nedonesene, pa i desničarske poglede. Tako je došlo do većeg raznimoilaženja sa našom životnom praksom: na jednoj strani delovanje raznih faktora u duhu marksističke nauke i marksističkih shvatanja, a na drugoj sumnje kombinacije raznoraznih uticaja, tendencija i uverenja, ponekad i s anarhičnim prizvukom u pozadini. Sloboda stvaranja često je shvatanja kao nepriskosoveno pravo pojedinca da mu se zborg „viših“ principa ništa ne može prebaciti uticje marksizma, kao način i kao ideologije.

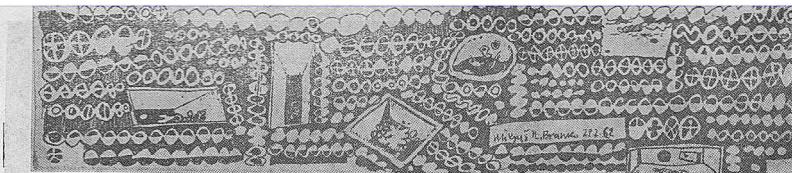
Potisnuvši tako donekle marksističke metode istraživanja iz prvog plana, i to u toku jednog pozitivnog procesa u kome se izborilo za slobodu stvaranja i in-

kad se horizonti neizbežno moraju pomaći napred i marksistička misao obogatiti novim idejama i naučnim prilozima. Sto do toga tako brzo ne dolazi postoji niz istorijskih, socioloških, političkih, pa i psiholoških razloga i objašnjenja, ali je evidentno da je ta stagnacija i moralna da nastupi po sle osamdesetak godina dubokog i intenzivnog stvaranja naučnog socijalizma kada je izvršen najveći kvalitetni skok u razvoju socijalističke misli i kada su se u formulisanju naučnog socijalizma iscrpale ideološke tendencije najnaprednijeg dela radničke klase. Period zatijasa koji je posle toga nastupio razumljiv je, jer je to period kvantitativnog narastanja pred novim kvalitetnim skokom koji treba da proširi i intenzivira tokove novog sveta.

Savremeni svet je otuda daleko puniji praktičnim socijalističkim ostvarenjima i tendencijama nego što vrvi idejama i bogatstvom naučno zasnovanih analiza i projekcijama ovog i budućeg sveta. Praksa je, naročito poslednje decenije, porušila mnoge dogmatske barriere i mnoge dogmatike naterala da menjaju stavove i da preispituju svoje metode i uve-

(Nastavak na 2. strani)

(nastavak sa 1. str.)

renja. Od naše 1948. godine i Dvadesetog kongresa Komunističke partije Sovjetskog saveza počeo je jedan intenzivni i nezaustavljen proces antidogmatizacije marksizma, koji nasuprot dogmi ističe duh i metod klasičnog marksizma, nasuprot jednostvarnim teorijskim konstrukcijama, rezultate i perspektive stvaralačke prakse. Taj proces ne znači samo vraćanje autentičnoj suštini markističke misli, nego i nastavljanje stopama osnivača naučnog socijalizma u novom vremenu i u novim uslovima. Naučne vizije socijalizma koje su doskora bile glavnim pokretačem i inspiratorima putuju u socijalizam sve više prepuštanici stvaralačkoj praksi: praksa postaje inspirator razvoja teorijske misli. Program Saveza komunista Jugoslavije od 1958. godine, teza o aktivnoj i miro-ljubivoj koegzistenciji od predejstava godina i Pređavet novog ustava naših dana, tri sigurno neveća doprinosa revolucionarnoj misli posle Lenjina, niti su iz ovog stanja sveta, iz naših iskušnji i iz naše prakse i otuda imaju obeležja najsvremenijih priloga razvoju marksističke misli. Kao i u drugih priloga manje obima i značaja, oni su nikli kod nas u toku posleratnog razvoja, oni nose u sebi svu autentičnost osećanja stvarnosti, pa zbog toga u ovom trenutku mogu da budu prvi mer konstruktivnog odnosa prema istorijskom razvoju, prema radničkom pokretu i prema socijalističkoj misli uopšte. — Ali i pored svega toga ono što je kod nas učinjeno na planu praktične socijalističke politike višestruko nadmašuje ono što bi se moglo smatrati teorijskim doprinosom marksizmu.

U savremenom socijalističkom svetu, a naročito kod nas, postoji i jedan uodictiv raskorak između nivoa i kvaliteta političke svesti i gotovo svih ostalih oblika društvene svesti. Politička svest je isprednjačila, našla podričke u masama, učvrstila svoju logiku i svoje tokove, našla na velike i snažne kreatore koji jasno vide i znaju šta hoće i u bezbroj ljudi raznih profesija i intelektualnih profila, koji u ostvarenju zajedničkih političkih voda na danasnjoj svetskoj pozornici igraju značajnu ulogu i koji su svojim stavom i svojim originalnim putevima mnogo doprineli da se sa vremenom socijalistička misao otrgnje od stalinističke krutosti dogmatizma i da potrazi svestranije tokove i elastičnija rešenja. Posla bezumnih, besmislenih i jalovih stranačkih trivenja kod neizmenjene dva rata, otako je Komunistička partija stala na čelu naših naroda, politička svest je kod nas od deozorientisanе, bezglave i anarhične klime gotovo svih predređenih režima, došla do ove idejno-političke čvrstine i orijentacije i za jedan vrlo kratak period doživela je pravu preporod i vrtoglav uspon, dospela do zavidne visine. Za najveći broj ratnih i poratnih uspeha mi imamo i da zahvalimo visini i životnoj snazi te političke svesti i njenoj vitalnosti da se snade u vremenu i medju ljudima.

Dominacija političke svesti nad ostalim oblicima društvene svesti i njeni veliki uspesi stvaralačkoj praksi doveli su do tole da se politička misao u socijalizmu često identificuje sa socijalističkom misli uopšte, da se ostali oblici društvene nadgradnje na izvestan način potiskuju i zapostavljaju. Zato što je politička svest na višem nivou od drugih oblika društvene svesti ona nastoji da ih sebi podredи, da ih ispunjava sviom smislim i svojom sadržinom, da ih meri svojim aršinima. Otuđa se i desava da govoreći o angažovanosti literature, na primer, mi kao po pravilu mislimo na njenu idejno-političku orijentisnost, a ne i na orijentisanost kroz druge oblike ideologije koji za književnu svest mogu da budu itekako važni i presudni, da bi ona bila kompletan i da bi u pra-

vom smislu bila izraz celovite pulsacije životnih procesa.

Nedavno je zagrebački „Fotrum“ u jednom tekstu izrekao nemili konstataciju o stagnaciji i konfornitaciji naše filozofije. Ta konstatacija bi mogla mirne duše u velikoj meri da se proširi i na našu sociologiju, psihologiju, pedagogiju, — manje više na sve društvene nauke, koje uprkos stimulativnoj klimi koja kod nas vlada za njihov razvoj, ne uspevaju da pruže relativno značajnu ostvarenju. Prodori tih nauaka, njihova saznanja i otkrića, njihovi naučni napori nikako se nisu osjetili odrazili na opštu klimu našeg društvenog života. Oni su ostali u senči političkih akcija i političke svesti, pa su čak i deo svojih poslova preputljeni političkim aktivnostima i političkim ljudima, ostali su u velikoj meri odvojeni od života i praktičnih potreba našeg savremenog čoveka, zabavljeni stigmatim, konformističkim i ne-stvaralačkim potezima i potičićima, postrani od glavnih problema i vitalnih interesa ovoga vremena. Naučna svest snebivljivo se zgrlja i prenebregla svoje obaveze da traži, da ispituje, provara, da istraži i dokumentuje svoje slutnje, naučna svest je pošli linijom začaćuravanja u svoje vlastite specijalističke probleme, tako da ne crpe inspiracije sa vrela svakodnevnog života i prakse i ne doprinosi, koliko bi trebalo, njihovom menjanju.

Unutrašnje protivurečnosti koje jedno mlado društvo, kao što je naše, ne može tako brzo da prevlada, temelje se umognute na tim razlikama u strukturi društvene nagradnje koje se pojavljuju u procesu razvoja. Daleko iza političke svesti, na primer, kod nas stoje etička svest naših ljudi; stare morale norme, izgradivane tokom mnogih decenija, nisu prevazidene, a nove još nisu stvorene. Etika kao filozofska disciplina nije došla do značajnih otkrića i nije uspešna da razjasni i formuliše moralne dileme i moralne obaveze ovog čoveka koji dobija novu mestu u društvenoj zajednici i u društvenom životu. Ono što se smatra novim moralom nosi mnoge tragedije i oštećenja starog, tako da je njegova uloga u savremenom životu polovitina; ponekad je taj još neizgrađen moral više kočnica nego oslonac. Sociologija, psihologija i filozofija, sa svojim klasičnim naučnim principima jedva uspevaju da idu ukorak sa našim vremenom: sutra će početi već ozbiljno da zastarevaju. Ono što se desilo od drugog svetskog rata načinom obavezeće te discipline da modernom čoveku pruže savremenu tumačenja i objašnjenja, da kažu što je to čoveka materijal da pravi krematorijske i uništava milione ljudi, da objasni tu novu neklasnu postavu ljudi na one koji su zlo uzeли za svoj zavet i svoj simbol i na one koji su se borili za jedan novi svet; da objasne kojim putem ide savremeni čovek, koji su njegove nade i njegova obrambena i ne zavaravajući ni njegovu pažnju ni njegovu sujetu da objasne što sve još može da očekuje i čemu da se neda. Klasna borba je u nekim zemljama već davnio izgubila svoj klasični oblik i odvija se sada sa drugim perspektivama i neposrednim ciljevima; pred napredne ljude su ponovo iskrili novi zadaci i novi oblici borbe; sa automatizacijom i mehanizacijom sveta došli su novi problemi i nove zagone; pa, razim oblicima samoupravljanja i demokratizacije, novi ljudski sadržaji i za društvenu nadgradnju nova neispisana stranica koju treba ispuniti. Svet se toliko obremenio da se ne može više ni shvatiti ni objasnjavati starom pojmovnom tehnikom.

Taj usporjeniji razvoj socijalističke društvene nadgradnje u odnosu na stvaralačku praksu duboko se odrazio i na sam razvoj književnosti i umetnosti uopšte, kao na oblike društvene svesti. Književna svest ne bi ni mogla odrednom da doživi svoj negli uspon, svog skoka, ako se u vazduhu, u atmosferi, u stvaralačkim naporima mnogih ljudi ne sluti da će do takvog skoka odmah

doci i u filozofiji, psihologiji, pedagogiji, sociologiji. Jer ma takoliko bila sposobna za samostalnu egzistenciju i samostalne korake, književna svest je ipak neodgovara od drugih oblika društvene nadgradnje na koje uzajamno utice i zbog toga se njeni problemi ne mogu strogo odvajati van problematike drugih oblika društvene svesti u ovom vremenu. Jer književna svest sadrži njihove autentične, njima se prožima i kroz njihov se razvoj i sama razvija i ostvaruje.

Nepoverenje koje kod nas vlada prema estetici i drugim oblicima teorijskog mišljenja u književnosti znak je jedne klime duha i jedne posebne situacije u kojoj se naša naša literatura: da potcenjuju teorijsku misao u stvari, potcenjuju apstraktnost, nefunkcionalnost i neživotnost njenog delovanja, njenu neaktuelnu i izvitoperenu misansonu i teorijsku sadržinu. Otkako je gradička estetika početkom ovog veka dala svoje poslednje velike proizvode, u estetici se napred nije mnogo korakovala, a takozvana marksistička estetika, ometana i prigušivana dogmatizmom, govorio je još više zamraćila probleme koje klasični marksizam u ovom oblasti nisu rešili. Ne samo kod nas nego i u svetu uopšte ne postoji prava kritika dosadašnje estetike, pa ni prava kritika pojedinog ozbiljnijih estetičkih sistema sa marksističkog stanovišta. Mnoga ključna pitanja estetike nisu rešena niti se rešavaju, a usled beskorisnosti, konfuzije, apstraktnosti i proizvoljnosti onoga što se uime estetički cini i zaključuju, njeni prisustvu se u literaturi i ne oseća niti pak, literarna praksa pokazuje volju da se osloni i inspiriše estetičkom mišljiju. Na taj način i u literaturi i estetika gube u kvalitetu i nivou svoje svesti i svog ovovremenskog značenja.

Marksistička svest, kao izraz ideologije koja prodire u sve poremećaje društvenog života, nije zbog svega toga našla dovoljno sadržajnih ekvivalenta u književnosti i nije dovoljno prožela ono što se kod nas na polju umetnosti stvara. Stvaralačkom biću naše književnosti nedostaje jedan nerv zadovoljenosti duhom i suštinskom marksizma, nedostaje joj jedna zagrejanost koja bi dala ton i pomočila joj da se najviše snade u ovom vremenu. Ne samo da postane sebe svesna, sve-sna svojih koordinata i svojih mogućnosti, nego i svesna vremena i situacije, svesna svog zadataka i svoje uloge, ispunjena sadržajima koji joj određuju i nivo i smer prostiranja. Orientacija prema intenzivnijem korišćenju marksističkih metoda, kao kurs koji u ovu situaciju neizbežno predstoji našoj literaturi imao bi da donese više analitički, više studioni i više kritički pristup savremenim problemima, da pruži uvid u ishod njenih puteva, da osazni njenu sopstvenu unutrašnju problematiku. Takvu orientaciju nikako ne treba mesati s orientacijom socijalističkog realizma. Njene su intencije, nasuprot sovjetskom, po duhu anti-dogmatičkih i tragaljkica, i ne poležaju da dokažu gotove teze, nego da prodru u suštinu savremenih književnih zbivanja, da istraže i da otvore nove puteve. U ovom trenutku kad je prevashodno potrebno da jasno sagledamo stvari oko sebe, duha analize i studiostnosti doprineo bi da se na čvrstim osnovama formira jedinstvenje književno mnenje koje bi bilo sposobno da se na višem nivou senzibilitetu i kritičke svesti učešće u našem književnom životu. Taj duh mora da prožme naš odnos prema svim vidovima naše savremene stvarnosti i prema onome što ona sobom donosi, da na njenim izvorima i na njem praktičnim ostvarenjima iznalaži životne kljice i životne energije koje literaturu podstičaju mogu da upute u onom smeru kuda već ide naš čovek i nešte vreme. Te žive veze koje nam sada nedostaju, biće uvek znak da je književna misao pozitivan deo društvenog kretanja, da ide sa njima ukorak i da im svojim povratnim dejstvom višestruko pomaze.

Petar MILOSAVLJEVIĆ

Ivjubomir simović

Šlemović

1.

Zamislite sobu s foteljama od pliša punu bačenih flaša konzervi i piva na prozoru je nacrtana kiša u naručju duge poklisa šuma pliva

i s mutnim kapima znoja u mahovini pod pazuhom nežnom mišicom zakloniši lice češući o tepih nogu božansku bosu žena iz usta vadi ukošnice i zabada ih u podignutu kosu

a ove u rovnu u podrumu bitke rdaju Šlemovi na kiši u horizont se ljujula kad bi makar preživeli mogli posle bitke skuvati u Šlemu tri grla pasulja

jadikuje vojnik puška mu visi o grani Šlem se presjava u blistaju vatra vojnici plijani u šake uzmi ašov zamani i kopaj svoju blisku budućnost duboku pola metra

2.

1
i s
n a t o
s u n c e
n
a
p
e
telici fitilja
kaplje proleće
na nebranjenom
stolu topi se
voštani sneg a
zelenila nema
sopstvenim sja
jem ugroženo
sunce sunce b
ez odziva drve
ća i bilja na
stubu svoga vo
štanog snega u
danu sagrade
nom od svoje jadne svetlosti

3.

Stihovi napisani
na poleđini koverta
na razvijenoj kesi
na parčetu džaka od hartije
na kutiji cigara
na odleplojenoj etiketi sanduka s municijom
kap kise različiva među slovima mrlja
blata zardač
kap krv mrlja
hleba
opis jedne ptice u letu
stihovi sastavljeni
od potpisa onih koje volim
vojnici optimisti zaposteni
kao lozači u parku
dve ptice vrhovi neba
lete na severu jeseni
zima na horizontu
ko mraćni leptiri oko mutne
lampe ale oke prve zvezde skuplja se hladno veče
mahovina inja sveti na mrvicama zemlje
a vetar na groblju prelistava žuto lišće
vetar mi otima hartiju ispod pera
vetar što posvada krv sa srcem
mozak sa mislima
noć sa mrakom

4.

Pišem ti iz rata
eve sve jači vetar
pero po pero skupljam jednu pticu
skupljam srce prste koso jetru i krv
meso vene pluća zaborav mozik i zuč
celo telo da održim na okupu
oko poslednje misli

5.

Da učim ovaj kamen izlokan kao sunder
naoružan svojom težinom
koju ne ume opasnosti svojoj
na lobanju nasrtljivu
da baci

ali ja branim
ovo strpljivo more
i ovu obalu koju većito prepravljiva

branim
pticu posle ponoći
što upada u reč oluj
drveće koje ne žuve
moj glas kao ni moju tišinu

branim
daleko preko mora
nenastanjene snege
na 5000 metara nadmorske visine
nebo sustavljeno od ptica

branim
zalogaj zemlje prazan grob u

ustima
1961.